

Věc C-410/23 [Pielatak]¹**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

3. července 2023

Předkládající soud:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

26. května 2023

Žalobkyně:

I. S. A.

Žalovaný:

S. J.

Předmět původního řízení

Odvolání podané proti rozsudku soudu prvního stupně týkajícímu se nároku na zaplacení smluvní pokuty za předčasné ukončení smlouvy o dodávce elektřiny uzavřené na dobu určitou ze strany spotřebitele elektřiny, který je zemědělcem.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

První předběžná otázka se týká toho, zda ve světle čl. 2 písm. b) a c) směrnice 93/13 náleží postavení spotřebitele zemědělci, který uzavírá smlouvu o nákupu elektřiny jak pro zemědělský podnik, tak pro domácnost. Druhá předběžná otázka se týká toho, zda je s ohledem na ustanovení směrnice 2009/72 přípustné uložit tomuto zemědělci smluvní pokutu za odstoupení od takové smlouvy.

¹ V projednávané věci byl použit fiktivní název, který neodpovídá skutečnému názvu žádného z účastníků řízení.

Předběžné otázky

1. Vztahuje se čl. 2 písm. b) a c) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách a v něm obsažená definice spotřebitele a bod 17 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES i na zemědělce, který uzavírá smlouvu o nákupu elektřiny jak pro zemědělský podnik, tak pro soukromé účely domácnosti?

2. Musí být čl. 3 odst. 5 a 7, bod 51 odůvodnění a bod 1 písm. a) a e) přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES, které stanoví, že v případě odstoupení od smlouvy o poskytování služeb v elektroenergetice nelze od spotřebitelů vybírat žádné poplatky, vykládány v tom smyslu, že brání možnosti uložit odběrateli energie, který je spotřebitelem, smluvní pokutu za ukončení smlouvy o dodávce elektřiny uzavřené na dobu určitou (čl. 4j odst. 3a ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (zákon ze dne 10. dubna 1997 – energetický zákon)?

Dovolávaná ustanovení práva Společenství

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách – článek 2

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES – bod 17 odůvodnění

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES – bod 51 odůvodnění, čl. 3 odst. 5 a 7, jakož i bod 1 písm. a) a e) přílohy I.

Dovolávaná ustanovení vnitrostátního práva

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (zákon ze dne 10. dubna 1997 – energetický zákon) – čl. 4j odst. 3a:

„3a. Konečný zákazník může smlouvu uzavřenou na dobu určitou, na jejímž základě mu elektroenergetický podnik dodává plynná paliva nebo energii,

vypovědět, aniž by mu vznikly jiné náklady a náhrady než ty, které vyplývají z obsahu smlouvy, a to písemným prohlášením učiněným adresovaným elektroenergetickému podniku.“

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (zákon ze dne 23. dubna 1964 – Občanský zákoník) – článek 22¹ (definice spotřebitele), článek 43¹ (definice podnikatele), článek 385¹ (zakázaná smluvní ujednání ve spotřebitelských smlouvách), čl. 483 § 1 (smluvní pokuta), článek 484 (výše smluvní pokuty).

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Dne 18. března 2017 společnost I. S. A., dodavatel elektřiny, uzavřela komplexní smlouvu o prodeji elektřiny se S. J., provozovatelem zemědělského podniku. Jako odběrné místo elektřiny byl určen zemědělský podnik patřící S. J. Podle smlouvy měl být prodej zahájen dne 1. ledna 2018. Smlouva byla uzavřena na dobu určitou do 31. prosince 2021. V případě, že by byla ukončena před tímto datem nebo by smlouva nemohla být splněna z důvodů na straně zákazníka, byl zákazník povinen zaplatit smluvní pokutu podle všeobecných smluvních podmínek.
- 2 Dopisem ze dne 5. května 2017. S. J. uvedl, že od smlouvy odstupuje s využitím zákonného práva na odstoupení od smlouvy stanoveného pro spotřebitelské smlouvy. Kromě toho S. J. předložil prohlášení o vyloučení právních účinků smlouvy uzavřené pod vlivem omylu a tvrdil, že smlouva je neplatná. Tvrdí, že při uzavírání smlouvy byl uveden v omyl zástupci společnosti I. S. A., kteří ho překvapili v průběhu práce a nevysvětlili mu všechny okolnosti smlouvy.
- 3 Dopisem ze dne 22. května 2020 společnost I. S. A. neuznala účinnost učiněných prohlášení. Vydala výzvu k úhradě, podle které do 7. července 2020 měl S. J. uhradit smluvní pokutu účtovanou za předčasné ukončení smlouvy, a vystavila fakturu za spotřebu elektřiny dodané v období od 1. ledna 2018 do 10. ledna 2018.
- 4 S. J. odmítl uvedené částky zaplatit. Společnost I. S. A. nedodala S. J. žádnou elektřinu. Dodávky elektřiny pro S. J. v období uvedeném na faktuře prováděla jiná společnost.
- 5 Žalobou ze dne 14. dubna 2021 se společnost I. S. A. domáhala toho, aby soud prvního stupně nařídil S. J. zaplatit cenu za dodanou elektřinu spolu s úroky a smluvní pokutu účtovanou za předčasné ukončení smlouvy.
- 6 S. J. ve svém vyjádření k žalobě navrhl zamítnutí žaloby v plném rozsahu s tím, že smlouva je neplatná, že žalobce smlouvu neplnil a že od smlouvy odstoupil.
- 7 Soud prvního stupně žalobu zamítl. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala společnost I. S. A. odvolání k předkládajícímu soudu.

Hlavní argumenty účastníků řízení v původním řízení a argumenty soudu prvního stupně

- 8 S. J. se domnívá, že má postavení spotřebitele, neboť distribuce elektřiny a prodej elektřiny se netýkají pouze zemědělského podniku, ale především jeho domácnosti.
- 9 Soud prvního stupně žalobu na znějící na zaplacení zamítl, přestože shledal, že S. J. nepřísluší postavení spotřebitele, neboť podle článku 22¹ občanského zákoníku se za spotřebitele považuje fyzická osoba, která činí s podnikatelem právní úkon, který přímo nesouvisí s její hospodářskou nebo profesní činností. Smlouva přitom uvádí „zemědělský podnik“ jako odběratele a stanoví, že smlouva je určena pro osoby, které nejsou spotřebiteli. Ačkoli S. J. uvedl, že zakoupená elektřina měla být použita i v domácnosti, podle názoru soudu prvního stupně to nepostačovalo k tomu, aby byl S. J. považován za spotřebitele. Nemohl tedy uplatnit své právo na odstoupení od smlouvy podle ustanovení zákona o právech spotřebitelů a jeho prohlášení bylo neúčinné.
- 10 Místo toho soud prvního stupně použil čl. 4j odst. 3a energetického zákona, podle něhož může konečný zákazník vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu určitou, na jejímž základě mu energetický podnik dodává plynné palivo nebo energii, aniž by mu vznikly jiné náklady a náhrady než ty, které vyplývají z obsahu smlouvy.
- 11 Podle názoru soudu prvního stupně nebylo možné požadavku na zaplacení smluvní pokuty vyhovět, neboť podle čl. 483 § 1 občanského zákoníku smluvní pokuta spočívá v náhradě škody vzniklé nesplněním nebo nesprávným splněním nepeněžité povinnosti. V případě prodeje energií je předmětem plnění kupujícího zaplacení ceny, tedy peněžité plnění. Podle soudu prvního stupně nemohlo smluvní ujednání ukládat S. J. povinnost zaplatit smluvní pokutu v případě ukončení smlouvy z jeho podnětu, neboť jeho závazek byl peněžitý.
- 12 Dále soud prvního stupně považoval za neopodstatněný nárok na zaplacení ceny za spotřebovanou energii, neboť bylo prokázáno, že společnost I. S. A. nedodala S. J. žádnou elektřinu.
- 13 Ve svém odvolání společnost I. S. A. namítá nesprávné hodnocení důkazů, jakož i porušení čl. 4j odst. 3a energetického zákona spočívající v nesprávném výkladu a domněnce, že společnost I. S. A. nemá právo účtovat smluvní pokutu za předčasné ukončení smlouvy, přičemž z tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že spotřebiteli mohou být účtovány dodatečné náklady, pokud povinnost jejich úhrady vyplývá ze smlouvy, což je tento případ.
- 14 Společnost I. S. A. rovněž namítá porušení čl. 483 § 1 občanského zákoníku (týkající se možnosti vyhradit si zaplacení určité částky – smluvní pokuty – jako náhrady škody vzniklé nesplněním nebo nesprávným splněním nepeněžitého závazku) jeho nepoužitím a nesprávným předpokladem, že pokuta byla účtována z důvodu nesplnění peněžitého závazku, přičemž pokuta byla vyhrazena pro

případ ukončení smlouvy před uplynutím jejího trvání, a tedy pro případ konkrétního jednání klienta, a nikoliv pro případ nesplnění peněžitého závazku.

Stručné shrnutí odůvodnění podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 15 První předběžná otázka směřuje k určení, zda má zemědělec, který nakupuje energii jak pro potřeby svého zemědělského podniku, tak pro potřeby své domácnosti, postavení spotřebitele.
- 16 Směrnice 93/13 definuje smlouvy, na které se vztahuje, prostřednictvím odkazu na určitou vlastnost smluvních stran podle toho, zda jednájí v rámci obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, či nikoli (rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, bod 23). Podle ustálené judikatury Soudního dvora musí být pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 posuzován z hlediska funkčního kritéria, spočívajícího v posouzení, zda smluvní vztah v projednávaném případě spadá mimo rámec činností při výkonu určité profese (usnesení ze dne 14. září 2016, Dumitras, C-534/15, bod 32). V projednávané věci není funkční rozlišení zcela možné, neboť smlouva byla uzavřena jak pro zemědělské, tak pro domácí účely.
- 17 Směrnice 93/13 neupravuje smlouvy mající dvojí účel. Teprve v bodě 17 odůvodnění směrnice 2011/83 unijní normotvůrce upřesnil, že „v případě smluv majících dvojí účel smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu dotčené transakce, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele“.
- 18 V rozsudku ze dne 20. ledna 2005, Gruber, C-464/01, však Soudní dvůr rozhodl, že osoba, jež uzavřela smlouvu týkající se zboží určeného zčásti k účelu podnikatelskému a zčásti k účelu, jež se netýká její podnikatelské činnosti, nemá právo dovolávat se prospěchu z pravidel týkajících se ochrany spotřebitelů, „ledaže je podnikatelský účel natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém kontextu dotčené transakce, **přičemž skutečnost, že nepodnikatelská stránka převažuje, nemá v tomto ohledu vliv**“.
- 19 Naproti tomu v rozsudku ze dne 27. října 2022, S. V., C-485/21, v bodě 27 Soudní dvůr uvedl, že ochrana spotřebitele náleží fyzické osobě, která je stranou smlouvy týkající se správy nemovitosti, „nepoužívá-li tento byt k účelům, které se výlučně týkají její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“. Soudní dvůr proto v tomto případě poukazuje na kritérium výlučného profesního a hospodářského účelu.
- 20 Na tomto pozadí tedy vyvstává otázka, jak má být ve světle čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 vykládán pojem „spotřebitel“ v situaci, kdy má smlouva smíšenou povahu, částečně spotřebitelskou a částečně hospodářskou. Je v takové situaci nutné zjistit převažující účel smlouvy, nebo postačí pouhé zjištění, že profesní/obchodní povaha smlouvy není výlučná. Odpověď Soudního dvora tedy

umožní posoudit smlouvy, které mají dvojí účel a slouží stejnou měrou jak k provozu zemědělského podniku, tak k provozu domácnosti. Vzhledem k tendenci rozšiřovat působnost nástrojů ochrany spotřebitele je vhodné stanovit, jaká kritéria by měla být přijata k ochraně spotřebitele.

- 21 Druhá předběžná otázka se týká toho, zda je vnitrostátní ustanovení, které stanoví možnost uložit odběrateli elektřiny smluvní pokutu za předčasné ukončení smlouvy o dodávce elektřiny na dobu určitou, slučitelné s unijním právem.
- 22 Pochybnosti předkládajícího soudu se týkají čl. 4j odst. 3a energetického zákona, který stanoví právo konečného spotřebitele vypovědět smlouvu o dodávce energie, aniž by mu vznikly jiné náklady a škody než ty, které vyplývají z obsahu smlouvy. Toto ustanovení se tedy vztahuje na smlouvu, v níž si strany mohou určit dobu trvání smlouvy a podmínky jejího ukončení.
- 23 Tyto pochybnosti vznikly v souvislosti se směrnicí 2009/72. Podle předkládajícího soudu je prvořadou zásadou vyjádřenou v této směrnici možnost svobodné změny dodavatele energie a zvláštní ochrana spotřebitele. členské státy přijmou vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů, a zejména zabezpečí, aby existovaly dostatečné záruky na ochranu zranitelných zákazníků. Pokud jde alespoň o odběratele z řad domácností, tato opatření zahrnují opatření uvedená v příloze I. Se změnou dodavatele úzce souvisí i možnost odstoupení od smlouvy.
- 24 Účelem regulace je na jedné straně ochrana spotřebitelů energie, zejména odběratelů, a zaručení jejich práv, a na druhé straně zajištění rovného přístupu energetických podniků k zákazníkům. V této souvislosti předkládající soud odkazuje na judikaturu Soudního dvora obsaženou zejména v rozsudcích ze dne 7. září 2016, ANODE, C-121/15, bod 36; ze dne 30. dubna 2020, Overgas Mrežhi a Balgarska gazova asociacia, C-5/19, bod 56, a ze dne 14. října 2021, Viesgo Infraestructuras Energéticas, C-683/19, bod 44). Tato judikatura stanoví podmínky, za nichž je přípustný zásah státu do tvorby cen elektřiny podle směrnice 2009/72, a to bez ohledu na to, že takový zásah představuje překážku pro vytvoření konkurenčního trhu s elektřinou.
- 25 Hlavní otázka, kterou vyvolává zaručená svoboda změnit dodavatele energie, se týká možnosti účtovat spotřebiteli energie v případě, že ukončí smlouvu uzavřenou na dobu určitou. Z článku 3 odst. 7 směrnice 2009/72 ve spojení bodem 1 písm. a) a e) přílohy I této směrnice vyplývá, že v případě odběratele, který je spotřebitelem, by při změně dodavatele a při odstoupení od smlouvy neměl být účtován žádný poplatek.
- 26 Energetický zákon však takovou výjimku nestanoví. Ve vnitrostátním právu může konečný spotřebitel podle článku 4j odst. 3a energetického zákona odstoupit od smlouvy o dodávkách energie uzavřené na dobu určitou, aniž by mu vznikly jiné náklady a náhrady než ty, které vyplývají z obsahu smlouvy. Toto ustanovení tedy umožňuje, aby taková smlouva stanovila, že příjemci mohou být účtovány „náklady a náhrady“ stanovené ve smlouvě. Energetický zákon nestanoví žádná

další kritéria pro tyto náklady a náhrady a neuvádí žádnou výjimku pro spotřebitele.

- 27 V případě spotřebitelů umožňuje přitom vnitrostátní právní nauka prohlásit za neplatnou neobvykle vysokou sankci za ukončení smlouvy, pokud se jedná o spotřebitele. Výši smluvní pokuty je proto možné přezkoumat v rámci kontroly zneužití práva. To platí zejména tehdy, pokud by takové smluvní pokuty v praxi vedly k zablokování možnosti vypovědět smlouvu na dobu určitou, což by bylo v rozporu s čl. 4j odst. 3a energetického zákona, který stanoví, že smlouvu na dobu určitou lze vypovědět.
- 28 Předkládající soud se domnívá, že přípustnost takových smluvních pokut uložených spotřebitelům může zmařit ochranné funkce čl. 3 odst. 5 a 7 směrnice 2009/72.

PRACOVNÍ DOKUMENT